

Reactie op voorstel grondwetwijziging

26 augustus 2025c

In deze reactie notitie staan zes onderdelen:

0- Impressie van reactie in het kort

I- Klassieke grondrechten en sociale grondrechten

II-Klassieke grondrechten in de fysieke en digitale wereld

III-Waar is al te zien dat er een discrepantie is op de grondrechten vanuit de blik van de fysieke en digitale wereld?

IV-Condities opbouw voor de sociale grondrechten

V- Het klassieke grondrecht eigendom

VI-Afsluitend

0-Impressie van reactie in het kort

Kopje I. Eens met het voorstel op Klassieke grondrechten wel toetsbaar te maken door de Nederlandse rechter en de Sociale grondrechten niet. Waarbij er wel borgingen (4 stuks voorgesteld) komen in het proces van maken van nieuwe wetten.

Ik heb de suggestie om verschillende begrippen duidelijker te maken. Met name in het kader van de 2e doelstelling van deze voorgestelde grondwetwijziging, zijnde "de bevordering van een grondwettelijke cultuur". Dit betreft dan de volgende items:

Kopje II en III => meer duiding op het verschil tussen de fysieke en de digitale wereld;

Kopje IV => meer duiding van 'input'(inspanning) en 'output'(resultaat) in relatie tot een grondrecht;

Kopje V => meer duiding van het grondrecht 'eigendom' als anker voor een (sociale) zekerheid voor de burgers in de maatschappij.

I-Klassieke grondrechten en sociale grondrechten

In de MEMORIE VAN TOELICHTING op de voorgestelde Wijziging van de Grondwet staat dat er eigenlijk zelfs al in 1848 – bij het tot stand komen van de grondwet door Thorbecke- er een verschil van inzicht was of de rechterlijke macht de bevoegdheid heeft om wetten aan een aantal bepalingen van de Grondwet te toetsen. Hieronder heb ik -wat losser dan in de formele MEMORIE VAN TOELICHTING- beschreven wat de voor en tegens zijn zoals ik ze begrijp en de basis zijn voor mijn stellingname in deze reactie:

A- Voor - Thorbecke wilde dat wel. Zijn reden: de wetgevende macht – die zijn bestaansrecht en bevoegdheden ontleent aan de Grondwet – zou boven de Grondwet *kunnen* uitstijgen. Oftewel er kan dan niemand de wetgevende macht terecht wijzen (behalve interne check groepen van de categorie 'de slager keurt zijn eigen vlees'). Later is dat (blijkbaar), doordat de klassieke grondrechten vergeleken kunnen worden met een vastlegging van het EVRM (Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden), steeds meer beschouwd als zijnde verbeterd cq recht getrokken. Burgers kunnen het Europees Hof vragen om een (nieuwe) wet te toetsen of die wel of niet verenigbaar is met deze EVRM. Maar dit is/likt een lange omweg en geeft mogelijk toch wat minder pressie aan de Nederlandse wetgevende macht om mogelijk – zeker als een wet onder tijdsdruk wordt gemaakt – heel zorgvuldig alle klassieke (en sociale grondrechten) te wegen en verantwoorde keuze te maken.

B- Tegen. De politieke architect van het plaatsen van een verbod om te toetsen van nieuwe wetten aan de grondwet kwam van minister Donker Curtius. Hij stelde dat als er een wet (met beste eer en geweten van de wetgevende macht) tot stand is gekomen dat het dan onhandig is als er bedenkingen kunnen worden ingebracht (op verzoek van de burgers, via de rechterlijke

macht) tegen deze (nieuwe) wet. Daarmee wordt getornd aan het gezag en de uitvoerbaarheid van de (nieuwe) wet. Dat geeft ‘aanranding’ van de (goede) intenties van de wet en daarmee ook het werk van de autoriteiten die met die (nieuwe) wet moeten werken. Eén lijn stellen is beter was (blijkbaar) zijn stelling toen. Deze stellingname wordt nog steeds door diverse mensen gehanteerd. Vermoedelijk met name politici die – om eenduidigheid redenen – de wetgeving op een zo hoog mogelijk (Europees) niveau willen hebben vastgelegd en zo min mogelijk kansen willen openhouden dat er -via allerlei routes – verandering in kan worden gebracht.

De tijden zijn sinds 1848 veranderd. Waarmee inzichten, voortkomend uit de praktijk zoals de Kinderopvangtoeslagenaffaire, zijn gerezen dat het maken van een nieuwe wet behoorlijk complex is en daardoor de grondrechten door de ene wetgevende macht (die elke 4 jaar weer anders is) iets anders kan worden ‘afgehecht’ dan de andere. Zoals aandacht voor de maatschappelijk mogelijke ongewenste bijeffecten (o.a. voor het welzijn van groepen) en de uitvoerbaarheid. Waarbij ik denk dat het “Verslag- Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag. Ongekend onrecht” al heel wat argumenten hiervoor geeft. Zeker onder tijdsdruk en wellicht ook gekleurd door politieke idealen (en mogelijk in de toekomst een doorsijpeling van religieuze denkbeelden die de maatschappij (fanatiek en volledig) anders willen inkleuren) kan de afhechting ‘op het oog’ goed gemaakt worden maar in de praktijk rammelen en tot schade lijden. Het is dan goed als er voldoende waarborgen zijn. Liefst zoveel mogelijk in het proces van het maken van de (nieuwe) wet. En tevens feedback loops nadat de wet in werking is getreden. In de reactie van Shadi Morsi (Zoetermeer) staan vier borging items voor in het maak proces van wetten weergegeven:

1. Versterking van parlementaire toetsing aan grondrechten
2. Codificatie en concretisering van grondwettelijke normen
3. Versterkte rol van de Raad van State en andere adviesorganen
4. Verantwoording van grondrechten in de memorie van toelichting

Ik sluit mij aan bij de gedachte om deze vier borgingen – in het proces van maken van wetten - daadwerkelijk te realiseren. Overigens: ik ken deze indiener Morsi niet en/of heb daar geen verbinding of contact mee of gehad. Het is puur opgenomen te voorkoming van extra tekst.

Omtrent ‘feedback loops’ nadat een wet- of regelgeving in werking is getreden wil ik hier nog opmerken dat ik denk dat in deze moderne tijd, waarbij ict de bevolking ter beschikking staat, er steeds meer mogelijkheden (kunnen) komen om feedback te geven. Zowel of ‘een proces’ goed gaat als ‘wordt een (echt gewenst) doel gehaald?’. Echter dit is geen onderwerp van deze beraadslaging over de voorgestelde wijziging van de grondwet. Toch zou er te zijner tijd wellicht iets in kunnen komen dat de wetgever ook – zichtbaar/bewust (niet stiekum, via affiliates oid)- feedback ophaalt bij de bevolking omtrent wat de ervaringen zijn. Evenals – door de tijd (mede op basis van verbeterde praktijkinzichten)- veranderde wensen en eisen van individuen en doelgroepen.

Daarnaast kan ik stellen dat ik er voorstander van ben (zoals in het voorstel) dat de Nederlandse rechter gevraagd kan worden de nieuwe wetten te toetsen op verenigbaarheid met de klassieke grondrechten.

Ook ben ik het eens (zoals in het voorstel) dat de Nederlandse rechter de sociale grondrechten niet zal (kunnen) toetsen. Reden: de rechter heeft over het algemeen concrete handvatten nodig om aan te toetsen. Wanneer die – juist vanwege de aard van de sociale grondrechten- er (nog) niet zijn kan mogelijk een (te) vereenvoudigde maatstaf worden gekozen. Wat maakt dat een

complex vraagstuk (mogelijk op aandrang van een lobby groep) wordt gereduceerd naar een vereenvoudigd doel of getal en zo voorbij gaat aan de maatschappelijke dynamiek op zo'n onderwerp. Het gevaar zit er dan in dat (kleine) activistische groepen 'een afdwinging' kunnen regelen via de rechtelijke macht die dan geldt voor alle betrokkenen/inwonenden van het land. In het beeld van deze activistische groep is dat top omdat het overeenkomt met hun mens-en wereldbeeld. Maar mensen met een ander mens- en wereldbeeld zitten daar dan mooi mee opgescheept zonder dat ze er (nog) iets aan kunnen doen. En wellicht is dat (ook) die 'aanranding' van het politieke cq afwegingsproces van belangen die minister Donker Curtius tegen stond om de rechtelijke macht te (kunnen) laten vertellen wat 'de juiste weg' is. Gevoelige afwegingsprocessen tussen belangen horen in het domein van de politiek.

Zie ook IV waar het gaat over "input"/verbeteren van de condities cq omstandigheden zodat vanuit die omstandigheden ook betere "output"/resultaten tot stand kan komen. Iets wat met name als begrip van belang is voor de sociale grondrechten waar (nog) meer sprake is van het kunnen doen van een aanspraak op de overheid om 'een goede basis' cq omstandigheden te creëren is. En te onderhouden. Met name om zo meerdere sociale uitkomsten/grondrechten een evenwichtige basis te geven zodat ze ook samen meer zijn dan de soms der delen en elkaar niet dwarszitten in de brede welvaart van de maatschappij.

II-Klassieke grondrechten in de fysieke en digitale wereld

De wereld is sinds 1848 behoorlijk veranderd en alle wijzigingen van de grondwetswijziging ter modernisering ten spijt is er iets cruciaals nog niet in verwerkt. Dat is het besef dat er naast de fysieke (echte) wereld er een digitale (geconstrueerde) wereld is ontstaan. Het digitale is steeds meer een heel belangrijke aanvulling geworden op het echte leven. Met name om dingen in de maatschappij soepel te laten lopen zoals het afstemmen over en ruilen van goederen en diensten. In feite het economische en sociale verkeer tussen mensen en instanties.

In de fysieke wereld geldt hiervoor het adagium "wat fysiek te zien is, is waar geacht". Wat maakt dat in een maatschappij die uitgaat van vertrouwen (in elkaar/de instituties) (een "high trust society") je zelf veilig kan/mag voelen. Totdat het tegendeel is bewezen. Dit is dan ook de basis van de rechtsgang: "U bent onschuldig tot het tegendeel is bewezen". Het proces is dan: U kunt aangeklaagd worden door de openbaar aanklager, u kunt uzelf verdedigen en de rechter velst het oordeel. Nog een terzijde opmerking: niet alles wat "geshowed" wordt is waar. We weten dat als we naar een goochelaar of illusionist gaan dat we iets anders voorgeschoteld krijgen dan dat er in het echt gebeurt. Maar de situatie is dat we dan weten dat we afgeleid/gemanipuleerd worden. En voor het doel van entertainment is dat oke. Verder willen we in de maatschappij zo eerlijk mogelijk met elkaar om kunnen gaan. Oftewel met open vizier. Maar wel met het recht op onder andere de privacy van de persoonlijke levensfeer. Volledig in het vertrouwen dat de meeste mensen goed zijn cq veelal goede bedoelingen hebben die bijdrage aan een geheel.

In de digitale wereld geldt het adagium "alles is kopieerbaar en/of veranderbaar". Dus eigenlijk is daar niets dat 'uniek' of 'waar' is. Wat je digitaal ziet en/of mee in contact komt (bijv. een instantie om je creditcard gegevens mee te delen) is eerst te verifiëren. Cq laat deze (digitale) brievenbus/instantie maar bewijzen dat deze ook daadwerkelijk die instantie is. Daar is in de loop van de tijd het https protocol voor ontwikkeld die wordt beheerd door instanties die dit vertrouwen aantoonbaar waar moeten maken (o.a. door audits). Oftewel dit is een "low trust context". Precies het tegenovergestelde van de fysieke echte wereld. Met de toename van de digitale wereld sluipt dus (onbewust) deze omkering omtrent "wat is normaal?" de maatschappij in. Zijnde: "het is onwaar/jij bent niet goed (genoeg), tot het tegendeel is bewezen/aangetoond".

Een voorbeeld van zoiets is het gebruik van een QR code voor een toegang. Gelukkig is toch een soort van zekerstelling van “onveranderbaarheid” in de digitale wereld gekomen door het verschijnsel/de techniek blockchain. Het voert hier te ver wat blockchain exact is maar in feite is het te zien als dat in een ‘Wilde Westen Wereld (waar iedereen alles kan veranderen & vermenigvuldigen)’ er hiermee een dominant wapen is (de blockchain) dat door instanties ingezet kan worden om ‘zeker te maken, dat wat hier staat ook uniek is’. Waarna op basis hiervan er een waarheidsclaim kan worden toegevoegd. Een beetje zekerheid in verder een Wild West omgeving.

Dit kopje gaat over **het verduidelijken van het begrip over de fysieke versus digitale wereld.**

Er zijn – in de loop van de eeuwen - grondrechten in de fysieke (echte) wereld onderkend. Deze wereld is echter kwa aard anders dan de - in de afgelopen tientallen jaren opgekomen - digitale (geconstrueerde) wereld. Toch lijkt de suggestie levendig gehouden te worden dat dit hetzelfde is. Zoals via “De Europese verklaring over digitale rechten en beginselen” (15 december 2022). Deze maakt geen duiding van een mogelijk verschil en trekt deze twee (voorlopig) nog gelijk. In het persbericht hiervan staat bijvoorbeeld “(begin citaat) *Uit de verklaring blijkt dat de Europese waarden en de in het rechtskader van de EU verankerde rechten en vrijheden online op dezelfde manier als offline moeten worden geëerbiedigd (einde citaat)*”.

Mijn stelling is dat ‘door het verschil in de aard van deze twee werelden’ en de basisgedachte ‘dat deze twee werelden hetzelfde zijn’ dat er (voor de maatschappij) nadelige begripsinschattingen worden gedaan. Met name lastig bij het bepalen van welke maatregelen wel of niet geëigend zijn om te nemen.

Een beeldend voorbeeld van zo’n verschil van twee werelden is dat we een ‘land wereld met haar eigenschappen kennen’ maar ook een ‘(onder) waterwereld met haar eigenschappen’. In beide werelden moet je ademen. Maar gaat het ‘op het land’ op een natuurlijke wijze. In het water zijn maatregelen nodig (zoals een uitrusting met duikfles) om dit te kunnen doen. Dit begrip van andere omstandigheden is van belang voor het bepalen van de juiste geschikte maatregelen.

Vanuit dit voorbeeld is een link te leggen naar een grondrecht dat – door een verschil van eigenschappen in de verschillende omgevingen – onderhevig is aan misinterpretatie van wat goede wenselijke cq geschikte maatregelen zijn. Dit betreft het brief cq communicatie geheim. In het volgende kopje wordt hier verder op in gegaan.

III-Waar is al te zien dat er een discrepantie is op de grondrechten vanuit de blik van de fysieke en digitale wereld?

Het bovengenoemde normaal in de fysieke wereld (onschuldig tot tegendeel is bewezen) en de digitale wereld (schuldig/gevaarlijk tot tegendeel door jou is aangetoond) komt al heel duidelijk in aanraking met een van de klassieke grondrechten, namelijk nummer 13: Briefgeheim.

13: Briefgeheim

1. Ieder heeft recht op eerbiediging van zijn brief- en telecommunicatiegeheim.
2. Beperking van dit recht is mogelijk in de gevallen bij de wet bepaald met machtiging van de rechter of, in het belang van de nationale veiligheid, door of met machtiging van hen die daartoe bij de wet zijn aangewezen.

Oftewel er is (in het denkraam van de fysieke echte wereld) een recht op “(brief- en tele)**communicatiegeheim**”. Dit wordt versterkt door gedachten die weergegeven worden in het voorlichtingsfilmpje over de grondrechten die op de site www.denederlandsegrondwet.nl staat. Deze geeft aan:

29 - 00:01:08,632 --> 00:01:10,683

Ze (de grondrechten, red) beperken de macht van de overheid

30 00:01:10,718 --> 00:01:14,923

en garanderen de burger een overheidsvrije sfeer.

In de digitale wereld is er sprake van steeds meer berichten die onderling worden uitgewisseld. Hier wordt niets (meer) vertrouwd en is er de tendens om alle berichten (alvast) maar digitaal te gaan scannen om te zien of er iets onwelgevalligs tussen zit of kan zitten. Dit geeft onwillekeurig ook gevoelsmatige onrust omdat je weet dat er altijd een kans is (hoe klein ook) dat ‘iemand meekijkt’ als het (teveel) afwijkt van een (wat vaag) gedefinieerde standaard. Je zou zo maar al beschuldigd kunnen worden (en dan mag je zelf aantonen dat het niet waar is). Waarna (ict is daar goed in) patronen omtrent gedrag kan worden samengesteld. En kan zo een beeld worden samengesteld over denkbeelden die bij de bevolking leven. Dit gaat in tegen het denkbeeld van een overheidsvrije sfeer. Wat je zou kunnen zien als een grondrecht.

Tegen deze stelling is natuurlijk lid 2 in te brengen: dat ‘in het belang van de nationale veiligheid’ (en waarschijnlijk ‘effectief en/of efficiënt werken van het opsporingsapparaat’) dit TOCH zou (moeten) mogen. Mij is niet helemaal zeker of daar (al) een maatschappij brede machtiging van de rechter aan ten grondslag ligt. Het zou mooi zijn als de Nederlandse rechter dit klassieke recht op “brief- en telecommunicatiegeheim” op (reeds bestaande wetten zowel in Nederlands als Europees verband vermoed ik) eens zou kunnen toetsen of deze verenigbaar is met het gedachtengoed hieromtrent in de grondwet. Waarbij (mogelijk) de wetgevende macht verteld zou kunnen worden om (meer) proportionele (technische) oplossingen te vinden om dit streven van een ‘overheidsvrije sfeer’ toch (meer) te bewerkstelligen. Diverse ict technici doen daar in diverse podcasts ook uitspraken over. In plaats van een zwaar ict middel op te tuigen met veel bijkomende gevolgen. Niet alleen psychologische zoals hierboven is aangegeven, zijnde ‘iemand kijkt (toch)mee’ => laat ik (nog) voorzichtiger zijn. Maar ook veel ‘vals positieven’ met ‘voorlopige beschuldigingen/markeringen als last’ voor uitvoerende instanties en de maatschappij. Wat een inperking is van vrij doen en denken. Wat een grondrecht zou moeten kunnen zijn. Zo worden er mensen (sociaal) reeds veroordeeld zijn en ondervinden schade terwijl er in feite niets aan de hand hoeft te zijn. Dit hoort ook bij ‘het creëren van de goede condities’ van een sociaal recht in plaats van het creëren van condities die meer lijken op boobytraps. Het is dan nuttig als de

rechterlijke macht de wetgevende en uitvoerende macht daar op kan wijzen.

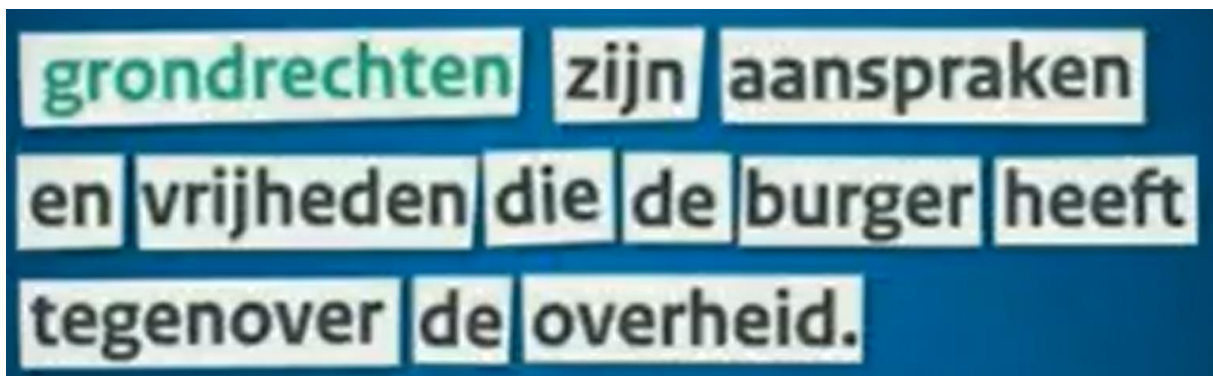
IV-Condities opbouw voor de sociale grondrechten

In de MEMORIE VAN TOELICHTING op de voorgestelde Wijziging van de Grondwet staat dat klassieke grondrechten een lastig ding zijn om concreet te maken. In het vorige kopje kwam al aan de orde dat er vaak niet voldoende onderscheid wordt aangebracht tussen 'input' en 'output'. En met name dat er niet altijd een direct oorzakelijk verband is. Zoals een boom water is te geven maar niet exact is te vertellen waar het water van de gieter op dag x in welke appel is terecht gekomen. Bij het nadenken over sociale grondrechten is daar dus op te letten. Steeds duidelijker zou moeten worden dat er gewerkt moet worden aan condities/omstandigheden die zijn op te bouwen zodat de 'output' op een zo hoog mogelijk (doel)niveau kan komen.

In de MEMORIE VAN TOELICHTING staat het (hier iets losser geformuleerd) in allerlei formulering ook het een en ander over, zoals:

...de schrijver van de wetstekst voor de grondwet kiest er voor om een inspanningsverplichting op te leggen aan de staat (in dit geval 'de overheid' en 'de regering').

...de Staatscommissie parlementair stelsel vond....dat er gunstige voorwaarden zijn te scheppen
...bij de klassieke grondrechten ligt de nadruk op 'beschermen (van de burger) tegen overheidsbemoeienis....bij de sociale grondrechten ligt dit op het (zien van, duidelijk zijn van) actief overheidsoptreden. En op dit wel/niet actief (creëren van omstandigheden/condities) is de overheid aan te spreken. Zie ook de figuur hieronder 'aanspreken op'...

Figuur: screenshot uit het filmpje op de site www.denederlandsegrondwet.nl over grondrechten

Wanneer er dus geen (of te weinig geachte) inspanning is te zien op een dergelijk sociaal grondrecht zou dit geschikt kunnen zijn voor rechtelijke toetsing. Waarbij er nu (blijkbaar, volgens de MEMORIE VAN TOELICHTING) vooral uitgeweken wordt naar de toetsing aan sociale grondrechten uit verdragen, zoals het Europees Sociaal Handvest. Je zou toch ook willen dat je (op termijn) zou kunnen zeggen dat je op Nederlands niveau de dialoog zou moeten kunnen hebben of er voldoende omstandigheden/condities worden gecreëerd (door de overheid/wetgevend/uitvoerende macht) zodat 'de burger' zich ondersteund voelt (in vrijheid, keuze) in zijn (eigen) streven naar een bepaalde uitkomst (zoals wonen, werk, geluk, gezin/groepsvorming etc). En niet andersom: dat de burger zich geconfronteerd ziet met het feit dat zichtbaar/merkbaar allerlei (logische) condities/omstandigheden niet gevoed of zelfs afgebroken worden. Wat een afbreuk doet aan de hoop/verwachting van een goede uitkomst.

Dit kopje gaat over **input en output bij een grondrecht**. Bij alle grondrechten spelen twee aspecten: de input & output. Bij de klassieke grondrechten ligt de nadruk meer op de output (wat wel/niet als resultaat). Bij de sociale grondrechten ligt de nadruk meer op de input (inspanning).

a-input. Wat is er aan (a) condities/omstandigheden (en met welke maatregelen cq inspanningsverplichting) te realiseren cq neer te zetten (door de overheid)?

b-output. Wat kunnen dan individuen (en uiteindelijk ook groepen) dan – op basis van vrije wil en eigen voorkeuren – uiteindelijk bereiken die het (sociale) doel (welzijn, onderwijs, wonen etc) een vulling geven.

Voorbeeld: het creëren van een goed functionerende woningmarkt (door geschikte spelregels tussen partijen en mogelijk geschikte stimuleringsmaatregelen) is een voorbeeld van ‘input’ waarop de overheid aanspreekbaar kan zijn. Oftewel dat er daadwerkelijk zichtbaar/merkbaar is dat er inspanning is door de overheid om dit op te bouwen. Als sprake is van stilstand en misschien wel afbraak van deze omstandigheden cq condities dan zou (via de rechter wellicht) de overheid aanspreekbaar moeten kunnen zijn op het niet goed zorgen voor de opbouw of bescherming van deze basisconditie(s). Dit input en output begrip is van belang om niet de suggestie/beleving in de maatschappij te leggen dat de overheid bij sociale grondrechten er is om “te zorgen voor alles wat van belang is (zoals wonen, voedsel, een sociale kring voor welzijn)”. Duidelijk kan worden dat alleen geldt ‘hoe goed wordt gezorgd voor de input (omstandigheden, condities) waar je zelf (eigen verantwoordelijkheid) op verder kan bouwen. De overheid zou dan wel aanspreekbaar moeten (kunnen) zijn op het (te) beperkt neerzetten van goede condities en/of zelfs de afbraak ervan.

V-Het klassieke grondrecht Eigendom

Het klassieke recht met betrekking tot het hebben van Eigendom (komt nog uit de Verlichtingstijd) staat in de Grondwet (blijkbaar) vooral als ‘het recht om gecompenseerd te worden als er sprake is van een onteigening’. Zie hieronder.

14: Onteigening

1. Onteigening kan alleen geschieden in het algemeen belang en tegen vooraf verzekerde schadeloosstelling, een en ander naar bij of krachtens de wet te stellen voorschriften.
2. De schadeloosstelling behoeft niet vooraf verzekerd te zijn, wanneer in geval van nood onverwijld onteigening geboden is.
3. In de gevallen bij of krachtens de wet bepaald bestaat recht op schadeloosstelling of tegemoetkoming in de schade, indien in het algemeen belang eigendom door het bevoegd gezag wordt vernietigd of onbruikbaar gemaakt of de uitoefening van het eigendomsrecht wordt beperkt.

Figuur: artikel 14 in relatie tot Eigendom op de website www.denederlandegrondwet.nl

Vooraf voor het aspect bevordering van de grondwettelijke cultuur kan het explicieter opnemen hoe ‘het recht tot het hebben van eigendom’ in elkaar zit van belang zijn. Dit heeft te maken met het idee waar je nog waarde voor de toekomst kan vastleggen. Immers in de krachtige jaren van het leven is het mogelijk om als mens ‘waarde te (kunnen) creëren’ met allerlei soorten werk. Die waarde zou je willen bewaren/bezitten om op een later tijdstip (als je niet meer zo krachtig bent om te werken) te kunnen aanspreken om diensten en producten te kunnen kopen cq te kunnen ruilen. Het helpt dan niet als je geen eigendommen hebt kunnen opbouwen die als ruiling kunnen dienen. En/of dat er sprake is van een waarde vermindering zoals inflatie van geld.

Meerdere jaren een hoge inflatie is ook een aderlating voor het vermogen dat je wilt door schuiven naar de toekomst. Nu geldt dat er door mensen zekerstellingen worden genomen door fysieke zaken te kopen (vastgoed, munten etc). Via de (onzekere) digitale wereld zou daar (mogelijk) ook sprake kunnen zijn van het aanschaffen van unieke items. Dit is mogelijk later weer in of om te ruilen naar diensten en producten.

Dit kopje gaat over **het begrip eigendom**. De wereld verandert en daarmee dit aspect eigendom als anker voor een (sociale) zekerheid van mensen in het leven. Met name in een veranderende wereld waarbij wordt nagedacht om een circulaire economie te krijgen. Oftewel een maatschappij waar het gebruik maken van goederen en diensten meer gebaseerd zal zijn om anders met (bio en metalen/) stoffen om te gaan. Meer circulair. Oftewel meer in de gedachte dat 'de leverancier van een product' het product te zijner zal (kunnen) terugnemen om de grondstoffen weer te kunnen hergebruiken. Tegelijkertijd is er de maatschappelijke wens om te kunnen 'sparen voor later' op een zo waarde vaste mogelijke manier. Voor een goed welzijn in de maatschappij is het dan ook gewenst om meerdere routes te hebben om eigendom cq waarde op te bouwen en door te kunnen schuiven naar de toekomst. Een geëigende route voor de middenklasse is nu veelal het eigen huis. Het vertegenwoordigt een bepaalde hoeveelheid geld. Dat is mooi maar wat je voor een bepaalde hoeveelheid geld kan krijgen aan diensten en producten neemt in de loop van de tijd af. Bekend onder de term inflatie. Er is dan ook behoefte om waarde ook de toekomst te kunnen hebben en waarde zo vast als mogelijk te laten zijn. Je zou deze 'behoefte om waarde in de toekomst te kunnen hebben' als een (sociaal)grondrecht kunnen zien. Waarbij de overheid zorgt dat er inspanningen zijn om daadwerkelijk eigendommen te kunnen hebben om de spaarfunctie vorm te geven. In plaats van dat er sprake is van een afkalving van deze omstandigheid en/of zelfs afbreuk doen zoals het steeds minder hebben van mogelijkheden om eigendom op te bouwen.

VI-Afsluitend

Het is van belang om in het kader van de 2e doelstelling van deze voorgestelde grondwetwijzing, zijnde "de bevordering van een grondwettelijke cultuur" wat extra aandacht te besteden aan wat goede begrippen. Nogmaals in het kort:

Kopje II en III => de fysieke en de digitale wereld hebben verschillende (zelfs omgekeerde) eigenschappen. Daarmee is dan ook rekening te houden met het definiëren van maatregelen waarop de burgers de overheid op aan kunnen spreken;

Kopje IV => voor het goed begrijpen waar de overheid naar zou kunnen streven is onderscheid te maken tussen 'input' (inspanning) en 'output' (resultaat). Dit draagt bij aan een goede dialoog en verwachting omtrent wat condities/omstandigheden zouden moeten zijn die de overheid voor ogen zou moeten hebben. Evenals de keuzevrijheden die mensen, op basis van die condities, hebben en zelf dienen verder vorm te geven;

Kopje V => grondrechten zijn bakens voor mensen. Het kunnen hebben van vermogen nu en in de toekomst is daar een belangrijk voorbeeld van die – hoewel heel belangrijk – (nog) niet rechtstreeks in de grondrechten staat aangegeven. Het is meer geduid als een recht om gecompenseerd te worden bij onteigening. Dit anders verwoorden zou mijns inziens bijdragen aan een beter begrip en daarmee de cultuur omtrent welke ankers, in de vorm van grondrechten, in de maatschappij nuttig zijn voor de goede dialoog tussen partijen in de maatschappij.